

**TÜRKİYEDE YÜKSEKÖĞRETİMDE PROGRAM GELİŞTİRME
BAĞLAMINDA ULUSLARARASILAŞMA**

**CURRICULUM DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF
INTERNATIONALIZATION IN HIGHER EDUCATION IN TURKEY**

Kerim GÜNDOĞDU

Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD.,
Aydın, Türkiye

Berkay ÇELİK

Burcu HANCI YANAR

Okan YOLCU

Veysel Karani CEYLAN

Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,, Aydın, Türkiye

Özet

Bu çalışmanın amacı yükseköğretim alanında yaşanan uluslararasılaşma ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların program geliştirme bağlamında kuramsal bağlamda incelemektir. Dolayısıyla konuyla ilgili belgeler nitel bakış açısından analiz edilmiştir. Çalışmada yükseköğretim alanında uluslararasılaşma kavramı ve bunun alt boyutlarından olan Bologna süreci, kalite güvencesi, hareketlilik kavramlarına yer verilerek bu kavramların yükseköğretim alanındaki eğitim programlarına yansımaları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bulgularına kaynaklık eden veri seti Bologna ortak bildirimleri, paydaş kurumların yaptığı araştırmalar ile ilgili YÖK çalışma raporları ve konu ile ilgili yazılan makale ve tezlerden oluşturmaktadır. Uluslararasılaşmanın hedefinin yalnız akademik açıdan niteliğe ulaşmak olmadığı, kurumların fiziksel ortamlarının, kurum içi iletişimin, yönetimin şeffaflığına kadar birçok parametre ile ilgili olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda uluslararasılaşmanın eğitim kurumlarına sağlayacağı yararlar, kurumların sınır ötesi tanınırlıklarının artırılması bağlamında tartışılmıştır. Ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarımızın yerel ve küresel anlamda hak ettiği yeri elde etmesine yönelik sahip olması gerekli eğitim programlarına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararasılaşma, Bologna süreci, akreditasyon, program geliştirme

Abstract

The purpose of this study is to theoretically investigate the efforts and studies within the field of internationalization in higher education in our country, from the curriculum development context. Thus, the relevant documents were analyzed in terms of the qualitative point of view. The concept of internationalization in higher education and the study of its dimensions, Bologna process, quality assurance, considering the concept of mobility in higher education programs were focused on. Analyzed Bologna joint statements, stakeholder institutions' research studies, Turkish Higher Education Council's reports, articles and theses related to topic were main sources in the study. The findings showed that internationalisation does not reach the target of more than academic qualifications alone, but this concept was associated with many parameters such as the physical environment of institutions, internal communication and management transparency. As a result of the benefits of internationalization as educational institutions were discussed within the context of increasing cross-border recognition of institutions, the place it deserves in the local and global higher education institutions of our country. Different suggestions were made regarding the necessary curriculum development process in higher education.

Key Words: Internationalism, Bologna process, accreditation, curriculum development

GİRİŞ

Son zamanların en gözde kelimelerinin başında globalleşme (küreselleşme) gelmektedir. Küreselleşme, insanı etkileyen toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel vb. tüm bileşenlerin değişim göstermesinden dolayı oluşan ve dünya üzerinde yaşayan bütün insanları etkileyen bir bütünleşme süreci olarak tanımlanabilir. Son yıllarda yapılan araştırmalara bakıldığında dünya nüfusunun artması, ortalama yaşam süresinin uzaması, insanların ilgi ve isteklerinin çeşitlenmesi, farklı iş alanlarının ortaya çıkması, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yaşanması sonucu insanlar arası iletişimin daha da yaygınlaşması, insanların toplumdan ve toplumun da insanlardan beklentilerinin değişmesi gibi konular küreselleşmenin kaçınılmaz bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya genelinde yaşanan küreselleşme çabaları, toplumu ilgilendiren her alanda bazı değişimler ve gelişimler yaşanmasına neden olmuştur. Elbette ki küreselleşme eğitim alanında ve özellikle de yükseköğretim alanında bazı değişimler yaşanmasını zorunlu hale getirmiştir. Yükseköğretim açısından küreselleşme, günümüz dünyasında yükseköğretimde yapılan ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknolojik olmazsa olmaz gelişmeler şeklinde nitelendirilebilir. Küreselleşmenin etkileri herhangi bir ülke ya da toplumun sınırlarıyla ilgili değildir ve herhangi bir grubun kontrolünde seyretmez (Akçatepe, 2014).

Uluslararasılaşma kavramı, küreselleşmenin toplumda ortaya çıkardığı bazı taleplere karşılık vermek için üretilen bir strateji olarak tanımlanabilir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma da küreselleşme sonucu ortaya çıkan doğal bir sonuçtur ve artık günümüz dünyasında kaçınılmaz bir hal almıştır (Kaya, 2014). Dünyadaki az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler her alanda kalkınma göstermiş, gelişmiş ülkeler ise daha nitelikli bir insan gücü ihtiyacını artırmış, ülkeler arası dolaşım kolaylaşmış, ülkeler arası ticari ve sosyal işbirliği gelişmiş, dünya nüfusu artmış, kültürler arası etkileşim kendini göstermeye başlamış ve bu gelişmeler yükseköğretim anlamında öğrenci hareketliliğinin artması gibi bir sonucu beraberinde getirmiştir. Küresel anlamda öğrenci hareketliliği yaşadığımız çağın küreselleşmeye karşı geliştirdiği en önemli stratejidir.

Yükseköğretimi temsil eden üniversitelere tarihsel anlamda bakıldığında, aslında kelime anlamı olarak üniversite, yerel çevreden gelen öğrencilerin dışında, uzak çevrelerden gelen öğrencileri kabul eden bir eğitim kurumu anlamı taşımaktadır (Kenan, 2012). Yükseköğretim kurumları, yükseköğrenimin küreselleşmesi açısından bazı stratejiler geliştirmektedir. Günümüzde geliştirilen bu stratejiler, uluslararasılaşma ve küresel öğrenci hareketliliği adı altında birleşmekte ve yükseköğretim kurumlarında bu anlamda yapılan çalışmalar gün geçtikçe artarak programlara yansımaktadır.

Araştırmanın Önemi

Ülkemizde yapılan uluslararasılaşma çalışmalarının toplumca kabul görmesi, benimsenmesi ve yaygınlaştırılması açısından sürecin gerektirdiği yenilik çalışmalarının, özellikle toplumun her alanındaki nitelikli insan gücünü karşılayan yükseköğretim kurumlarının eğitim programlarına yansımaları büyük önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma, uluslararasılaşmanın ne olduğunu anlatması, ülkemizdeki üniversitelerde geçerli olan yükseköğretim programlarının geliştirilmesine yansımalarını araştırması ve mevcut durumu ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca uluslararasılaşma kavramının bileşenlerinden olan kalite güvencesi (akreditasyon), hareketlilikler, diploma eki-AKTS kavramlarını da açıklayarak uluslararasılaşmanın kavranmasında bir rehber olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı yükseköğretimde gerçekleştirilen uluslararasılaşma, Bologna süreci kapsamında yükseköğretimde belli standartlar geliştirilmesi ve yükseköğretim programlarının belli standartlara göre yeniden geliştirilip düzenlenmesi gibi çalışmaları incelemek, mevcut tabloyu ortaya koymak, yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yapılan faaliyetlerin etkisini artırabilecek öneriler ortaya koyarak, bu anlamda yapılan akademik çalışmalara bir yenisini ekleyerek ilgili literatürün gelişmesine yardımcı olmaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma; yükseköğretimde uluslararasılaşma çabaları çerçevesinde neler yapıldığını, yükseköğretim programlarında uluslararasılaşma çalışmalarını ve Bologna sürecini ortaya koymaya amaçlayan doküman analizi yöntemi kullanılarak yapılmış bir çalışmadır. Dokümanlar diğer veri setleri ile birlikte kullanılacağı gibi tek başlarına da veri seti olarak kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 1999). Çalışmanın temel veri kaynaklarını Bologna ortak bildirimleri, paydaş kurumların yaptığı araştırma ile çalışma raporları (YÖK vb.) ve konu ile ilgili makale ve tezler oluşturmaktadır.

BULGULAR

Bologna Süreci ve Uluslararasılaşma

Uluslararasılaşma açısından, küresel anlamda yapılan en önemli çalışmalardan birisi 1998 yılında Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere'nin öncülüğünde başlayarak 1999 yılında 29, 2001 yılında 33, 2003 yılında 40, 2005 yılında 45, 2007 yılında 46 ve 2010 yılında 47 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen Bologna Süreci olmuştur (Köse, 2014). Bologna Süreci, küreselleşmenin bir sonucu olarak, sürece dâhil olan Avrupa ülkeleri öncelikli olmak kaydıyla tüm dünya ülkeleri arasında yükseköğretim ve diğer akademik konularla alakalı olarak bazı standartlar belirleme, farklı ülkelerdeki üniversite eğitimleri arasındaki uyumsuzlukları en düşük seviyede tutma ve uyumlu bir yükseköğretim alanı meydana getirme gibi hedefleri olan bir süreç olarak başlamıştır. Kısaca farklı ya da aynı ülkelerdeki üniversitelerin, hem yerel hem de ulusal düzeyde bazı standartlar çerçevesinde, yeni belirlenen işlevleri uygulaması yoluyla uyumlu hale getirilmesi sürecidir (Gümüş & Kurul, 2011).

Bologna Süreci'nin temel amaçları arasında en çok üzerinde durulan amaç; "Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (AYÖA) benimsenmesi, yaygınlaştırılması, sürece dâhil olmayan ülkelere de cazip hale getirilmesi ve uluslararasılaşmanın sağlanması" dır. Avrupa'da birbiriyle uyumlu rekabetçi öğrenci ve akademik personelin değişimini sağlayan kaliteli, yaşam boyu öğrenmeye imkân sağlayan esnek öğretim faaliyetleri sunan bir sistem yaratılmaya çalışılmıştır. Sürecin bu amacı üzerinden yola çıkılacak olursa yükseköğretim açısından uluslararasılaşmanın sağlanması en öncelikli hedeflerden biridir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramı, ulusal ve uluslararası olmak üzere iki ayrı türde yürütülebilir: Ulusal (yurt içinde) uluslararasılaşma için yükseköğretim kurumları, küresel ve karşılaştırılabilir özelliklere sahip eğitim programlarına sahip olmalı, farklı ülkelere öğrenci, akademisyen ve araştırmacıların üniversitelere gelmesi sağlanmalı ve bu durum yaygınlaştırmalıdır. Yurtdışı açısından bakıldığında ise yükseköğretim kurumları kendi öğrencilerini yurtdışına eğitim, staj vb. amaçlarla göndermeli, mümkünse yurtdışında üniversite eğitimi veren şubeler açmalı ve paydaşlar aracılığıyla yurtdışı kurumlarla ortaklıkta bulunmalıdır.

Bologna Süreci'nde yükseköğretimin uluslararasılaştırılması için bazı faaliyet alanları belirlenmiş ve bu faaliyet alanlarında yapılacak çalışmalar yardımıyla sürecin benimsenmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bologna Süreci'nde belirlenen faaliyet alanları: Uluslararası Yeterlilik Çerçevesi, Kalite Güvencesi Birliği, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS), Diploma Eki, Öğrenci ve Akademisyen Hareketliliği, Ortak Dereceler ve Hayat Boyu Öğrenme şeklinde sıralanabilir (Alkanat-Akman, 2010).

Uluslararası Yeterlilik Çerçevesi: Yeterlilik, herhangi bir yükseköğretim programını bitiren bir öğrencinin hangi bilgi ve becerilere sahip olacağını tanımlarken, Yeterlilik Çerçevesi, öğrencinin kazanacağı yeterlilikleri sınıflandıran bir yapıyı temsil eder. Bologna Süreci kapsamında iki farklı yeterlilik çerçevesi belirlenmiştir.

a) Avrupa Yükseköğretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi (QFEHEA)-2005

b) Yaşam Boyu Öğrenim için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesidir (EQFLLL)-2008

Belirlenen yeterlilik çerçeveleri genel anlamda Bologna Süreci kapsamında belirlenen ortak hedefleri içermekle birlikte Avrupa Yükseköğretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi yükseköğretimin ön lisans, lisans, master ve doktora kademeleri için geçerli iken, Hayat Boyu Öğrenim için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ilkokuldan başlayarak, eğitimin her kademesinde geçerli olmaktadır (www.yok.gov.tr, 2016).

Kalite Güvencesi Birliği: Uluslararası alanda yükseköğretim kurumlarının sayısı arttıkça hem kurumlar arası işbirliği artmakta hem de rekabet ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının rekabetçi bir ortamda kendine yer bulabilmesi kalite kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Bologna Süreci kapsamında paydaş kuruluşlardan biri olan Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği (ENQA) sürecin belirli bir kalite seviyesinde yürütülmesi adına 2005 yılında “Yükseköğretim Kalite Güvence İlke ve Standartları Raporu” yayınlamıştır. Yayımlanan bu raporda belirtilen standartlar süreç kapsamında yürütülen çalışmalara yön vermektedir. Süreç kapsamında böyle bir standart geliştirmedeki temel hedef; sürece üye ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarının daha uyumlu ve kalite düzeyi anlamında birbirleriyle karşılaştırılabilir hizmet standartlarına sahip olmalarını sağlamaktır (Erdoğan, 2013).

Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS): Bologna Süreci kapsamında belirlenen Avrupa Kredi Transfer Sistemi'nin (AKTS) temel amacı, sürece üye ülkelerde farklı şekillerde yürütülen yükseköğretim sistemlerinin tanınabilirlik anlamında yetersiz kalması ve bu farklılıkların akademisyen ve öğrenci hareketliliğini olumsuz yönde etkilemesi gibi sorunlara çözüm üretmektir. AKTS kredisi hesabında iş yükü dikkate alınır. Buradaki iş yükü, öğrencinin herhangi bir dersi başarıyla geçebilmesi için gerekli olan, teorik ders, uygulama, seminer, sınav, proje, ödev ve diğer çalışmalar için gerekli zamanın hepsini kapsamaktadır. AKTS ise 25-30 saatlik bir iş yükünü temsil etmektedir. Bu bağlamda herhangi bir dersin AKTS Kredisi = İş Yükü/30 şeklinde hesaplanmaktadır (Edinsel, 2008).

Diploma Eki: Yükseköğretim kurumundan başarıyla mezun olan bir öğrencinin hangi dereceyi aldığı doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayan ve diplomaya ek olarak verilen belgeye denir. Bu belge, Bologna Süreci'ne üye bir ülkede alınmış olan diploma derecesinin diğer üye ülkelerdeki herhangi bir kurumda kolayca anlaşılmasını sağlar ve diploma ile birlikte mezun olan öğrenciye verilir. Bu belgede; kişisel bilgiler, kazanılan derece, kazanılan derecenin seviyesi, program içeriği, alınan dersler, derslere ait notlar, kazanılan akademik ve mesleki haklar ve o ülkenin yükseköğretim sistemi ile ilgili bilgiler bulunur. Bu anlamda herhangi bir programdan mezun olan öğrenci ister çalışma amaçlı isterse de eğitim amaçlı olarak yurtdışına gittiğinde kendi ülkesinde görmüş olduğu eğitimin içeriği, öğrenim süresi, sahip olduğu bilgi, beceri ve yetenekler rahat bir şekilde anlaşılabilir olur (www.akdeniz.edu.tr, 2016).

Öğrenci ve Akademisyen Hareketliliği: Öğrenci ya da akademisyenlerin eğitim, staj, çalışma, seminer vb. faaliyetlere katılmak için belli bir süre başka ülkede kalması anlamına gelir (Gümrükçü ve diğerleri, 2011). Hareketlilik, Bologna Süreci'nin sosyal boyutunu yakından ilgilendiren, daha ılımlı ve hoşgörülü bir toplum oluşturmaya yardımcı olan bir aktivitedir. Ülkemizde de yurtiçi hareketliliği artırmak amacıyla oluşturulan Farabi Programı ve yurtdışı hareketliliği artırmayı amaçlayan Erasmus Programı, Bologna Süreci kapsamında belirlenen hareketlilik hedeflerini destekleyen değişim programları olarak tercih edilmektedir. Öğrenci ve akademisyen hareketliliğinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri dil sorunu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu durum değişime dahil olan öğrencilerin yalnızlaşması ya da yerel öğrencilerle kaynaşmasında engel olabilmektedir (Kondakçı, 2003). Bu durumun önüne geçmek için üniversitelerin dil eğitimi sağlamaları alternatif olabilir. Öğretim üyesi çalıştırma kriterlerinde de yabancı öğretim üyesi çalıştırma oranı YÖK tarafından %2 olarak belirlenmiştir. Bu durum uluslararasılaşmanın önünde bir engel olarak görülebilir.

Ortak Dereceler: Bologna Süreci kapsamında, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı cazip hale getirmek için süreçte en fazla üzerinde durulan konulardan birisi de ortak derecelerdir. Bu bağlamda Bologna Süreci'nde ilk olarak ikili (Lisans ve Yüksek Lisans), sonrasında ise bu derecelere Doktora programını da ekleyerek üçlü derecelendirme sistemi benimsenmiştir. Ortak derecelerin sağlanması açısından belirlenen hedefler: Derecelendirme sistemine dâhil olan kurum öğrencilerinin eğitim sürelerinin bir kısmını diğer kurumlarda geçirmesi, farklı kurumlarda geçirilen süre ve sınavların diğer kurumlarca tanınması, sürece dâhil olan kurumlardaki akademisyenlerin programı ortak düzenlemeleri ve değerlendirmeyi birlikte yapmaları, hareketliliğin artması, bu işlem sonucunda mezun olan öğrencilerin ortak bir derece ile

ödüllendirilmesi ve elde edilen derecenin tüm üye ülkelerde tanınması şeklinde sıralanabilir (DİB, 2012).

Hayat Boyu Öğrenme: Bireyin kişisel bilgi, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek amacıyla hangi yaşta olursa olsun katılabildiği etkinlikler şeklinde ifade edilebilir. Ülkemiz Hayat Boyu Öğrenme Programına 2007 yılında dâhil olmuştur. Bu kapsamda Comenius Programı (Okul Eğitimi), Erasmus Programı (Yüksek Öğretim), Leonardo Da Vinci Programı (Mesleki Eğitim) ve Grundtvig Programı (Yetişkin Eğitimi) gibi değişim programları ülkemizde Hayat Boyu Öğrenmeyi desteklemek anlamında tercih edilen programlardır (Ünal, 2011). 2014 yılından itibaren bu programlar Erasmus+ programı adıyla tek çatı altında birleştirilmiştir. Buna ek olarak devlet okullarının dahil olduğu okullar hayat olsun gibi projelerle ve halk eğitim merkezlerinin hayat boyu öğrenme modülü altındaki etkinliklerle süreç renklendirilmiş ve halk okullara çekilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde Uluslararasılaşma

Türkiye’de uluslararasılaşma süreci Bologna sürecine uyumlulaştırma, öğrenci ve öğretim elemanı değişimleri, yurt dışında Türk üniversiteleri açılması ya da yurtdışındaki üniversitelerin Türkiye’de şubeler açması, Mevlana değişim programı gibi programlarla yürütülmektedir. Küreselleşmenin getirdiği sorunlara çözüm olarak ortaya çıkan Bologna Süreci’nin bir parçası olan uluslararasılaşma stratejisi, yükseköğretim açısından bazı standartlar getirdiğinden birçok alanda hem formal hem de informal düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu sürecin temel amacı eğitimde şeffaflık sağlamak ve eşit erişim imkânları sunabilmektir.

Ülkemiz, 2001 yılından itibaren Bologna Süreci’ne dâhil olmuş ve yükseköğretiminin uluslararasılaşması çabaları ilk olarak, eğitim, staj vb. amaçlarla uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliği şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, ülkemizde üniversitelerden sorumlu kurum olan YÖK, 2003 yılında yükseköğretim kurumlarında Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğini değiştirmiştir. Bu değişikliğin yanında, Erasmus, Sokrates ve Mevlana adlarıyla oluşturulan öğrenci ve akademisyen hareketliliğini destekleyici bazı değişim programları yaygınlaştırılmıştır (Cevher, 2016). Bu duruma, ülkemizde bulunan yükseköğretim kurumlarının yurtdışında üniversite açması, YÖK ve TÜBİTAK işbirliğiyle yurtdışına öğrenci ve öğretim elemanı gönderilmesi de örnek verilebilir.

YÖK, 2005-2006 akademik yılında Avrupa Kredi Transfer Sistemi’ni (AKTS) üniversitelerde uygulanmak üzere zorunlu hale getirmiş ve yükseköğretim kurumlarından gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemiştir (Görkem, 2013). Bologna Süreci Bakan Toplantılarında sıkça dile getirilen Kalite Güvence Birliği kapsamında da ülkemizde 2005 yılında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği, YÖK tarafından kabul edilerek yürürlüğe konmuştur. YÖK, Bologna Süreci’ne uyum çalışmaları kapsamında üniversitelerin kalite yeterlilik çerçevelerinin hazırlanması amacıyla Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Komisyonu (YYK) ve bu komisyona yardımcı olabilecek Çalışma Grupları oluşturmuştur (YÖK, 2010). Kalite güvencesi konusu ise ülkemizde sürekli gündeme gelmesine karşın, bu konuda düzenli ve sistemli olarak bir yapılanmadan söz edilemez. Nitekim, Bologna Süreci’nde görev alan değerlendirme komisyonlarının yayınladığı raporlarda ülkemizin en düşük ortalamaya sahip olduğu alan kalite güvencesi olmuştur (Süngü & Bayrakçı, 2010).

Uluslararasılaşmanın Önemi

Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde artık uluslararası işbirliği oldukça normal bir hale gelmiştir ve bu durum aynı amaca hizmet eden kurumlara ortak çalışma imkânı sunmaktadır. Küreselleşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan uluslararasılaşmanın, yükseköğretime birçok açıdan etkisi bulunmaktadır. Özellikle yükseköğretim kurumlarının Bologna Süreci’ne dâhil olmasıyla birlikte farklı ülkelerdeki üniversiteler belli ortak amaçlar doğrultusunda birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunmakta ve üniversiteler daha uluslararası bir konum kazanmaktadır.

Yükseköğretim, insan hayatının istenilen kalite seviyesine ulaşmasına, farklı toplum ve kültürlerin etkileşimiyle bilimsel bilginin kendisini yenilemesine, farklı

ülkelerden araştırmacıların aynı ortamlarda çalışma yürütmelerine ve işbirliğinin artmasına yardımcı olmaktadır (Çetinsaya, 2014).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma amacıyla yaptığı her faaliyet kurumlar arası etkileşim ve değişime yön veren etkenlerdir. Bu açıdan yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen her uluslararasılaşma çalışmasının amacı, sebepleri, faydaları, negatif-pozitif yanları ve oluşabilecek riskler kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, öğrenci ve akademisyen hareketliliği, mezunların yurtdışında eğitim, iş ya da staj amaçlı istihdam edilmesi, akademik araştırmalarda farklı ülkelerden ortaklıkların kurulması gibi sonuçları da beraberinde getirmektedir. Özellikle hareketlilik kavramının benimsenmesi ve yaygınlaştırılması üniversitelerde çok kültürlülüğün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumda uluslararasılaşma, üniversitelerde hoşgörü ortamının oluşması, kültürel etkileşimin artması, bilgi paylaşımının yaygınlaşması ve yükseköğretimin her yönden zenginleşmesi açısından önemli bir süreçtir. Batı toplumlarınca sosyalleşme, iletişim kurma ve daha çok iş imkânı oluşturma amaçlarından doğan sürecin bir de ekonomik katkısı vardır. Özellikle sürece dâhil olan ülkeler, hareketlilikten faydalanan ya da yurtdışında eğitimi görmek isteyen öğrencilerden ciddi gelirler elde etmektedir. Mesela, 2015 yılında uluslararası öğrenciler ABD ülke ekonomisine 30.5 milyar dolar katkıda bulunmuştur (Open Doors, 2015). 2010 yılında bu gelir, İngiltere'de 8 milyar pound, Avustralya'da ise 19,1 milyar dolardır.

Program Geliştirme Bağlamında Uluslararasılaşma

Yükseköğretim kurumlarının Bologna Süreci'ne uyumu kapsamında sürece üye ülkelerin yükseköğretimden sorumlu bakanları tarafından gerçekleştirilen toplantılarda tüm üye ülkelerin yükseköğretimlerini Uluslararası Yeterlilik Çerçevesi'nde yer alan kazanımlara uygun olarak düzenlemelerinin gerekliliği her fırsatta vurgulanmaktadır. Bologna Süreci'nin yükseköğretim kurumlarında uygulanmaya başlanmasından itibaren birçok üniversite sürece uyum çalışmalarının yürütülmesi adına kendilerine bir iş planı ya da uyum planı hazırlamışlardır. Hazırlanan bu iş planında yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında yapılacak çalışmalar belirlenmiş ve yükseköğretim programlarının düzenlenmesi ile ilgili olarak; Sürece Hazırlık, Yükseköğretim Programlarının Yeterliliklere Göre Düzenlenmesi, Gözden Geçirme-Onay Süreci ve Program Kalite Güvence Sisteminin Kurulması aşamalarında yapılması gereken işlemler anlatılmıştır (KOÜ, 2009). Sürecin hazırlık aşamasında yapılması gereken işlemler:

- Üniversitede bulunun bütün bölümlerde sürecin tanıtım işlemlerinin tamamlanması
- Üniversitedeki her bir birimde süreç kapsamındaki işlemlerin yürütülmesinden sorumlu olacak çalışma gruplarının oluşturulması ve her bir bölümde (Enstitü-Fakülte-Yüksekokul vb.) gerekli işlemleri koordine edecek koordinatörlerin belirlenmesi
- Sürecin uygulanması esnasında veri toplamak için gerekli form ve belgelerin düzenlenmesinden ve yazışmalardan sorumlu komisyonların belirlenmesi
- Mezun öğrencilerin takip edilmesi için mezun takip-izleme sisteminin kurulması ve Bilgi İşlem Merkezi'nin desteğiyle süreç ile ilgili bilgi havuzu oluşturulması şeklinde sıralanabilir (DEÜ, 2011; Gül-Şahinel, 2007).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecinin işlem basamaklarına bakıldığında, hazırlık aşamasında öncelikli olarak sürecin yürütülmesi ve uygulama esnasında süreçle ilgili veri toplamak için gerekli komisyonların oluşturulması ve bu komisyonları oluşturan kişilere süreçle ve yapılması gereken işlemlerle ilgili bilgilendirme yapılması önem arz etmektedir.

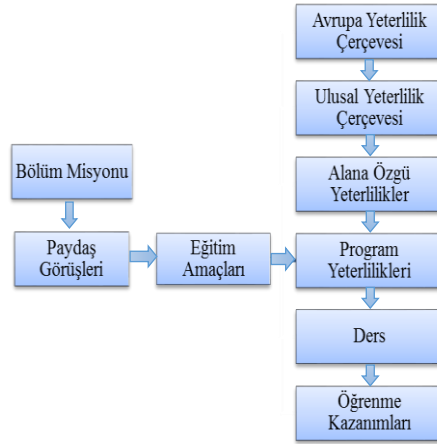
Yükseköğretim Programlarının Yeterliliklere Göre Düzenlenmesi

Bologna Süreci ve yükseköğretimde uluslararasılaşmanın bir gereği olarak, var olan yükseköğretim programlarının gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi gerekliliği büyük önem taşımaktadır. Bologna Süreci'ne üye ülkelerin katıldığı toplantılarda dile getirilen ve ilgili komisyonlarca oluşturulan Uluslararası Yeterlilik

Çerçevesi'ne göre sürece katılan tüm yükseköğretim kurumları, kendi kurumlarındaki yükseköğretim programlarını belirlenen Yeterlilik Çerçevesi'ne göre düzenlemesi gerekmektedir. Bu durumun temel sebebi, sürece dâhil olan tüm ülkelerde yükseköğretime belli bir standart getirmek ve mezun olduğunda alınacak belgelerin sürece dâhil olan tüm ülkelerde tanınırlığının sağlanmasıdır. Sürece uyum çalışmaları kapsamında üniversitelerin eğitim-öğretim programlarının geliştirilmesine yönelik olarak yapılması gereken işlemler; Program geliştirme için çalışan paydaş analizlerinin yapılması, programın genel hedeflerinin belirlenmesi, program yeterliliklerinin belirlenmesi, öğrenme çıktıları ile program yeterliliklerinin karşılaştırılması, derslere yönelik öğrenci iş yükü ve AKTS hesaplamalarının yapılması ve ders öğretim planlarının hazırlanması şeklindedir.

Program geliştirme aşamasında ilk olarak, Avrupa Yükseköğretim Alanı'na kararlaştırılmış olan hedefler ve öğrenci kazanımları göz önünde bulundurularak eğitim amaçları belirlenir. Bu belirleme işleminden önce iç (Öğretim elemanları, öğrenciler ve bölüm personelleri) ve dış paydaşların (Kamu kurumları, işverenler, mezun öğrenciler ve sivil toplum kuruluşları) görüşlerine başvurulması gerekmektedir (DEÜ, 2012). Eğitim programının genel amaçlarının belirlenmesinde, yükseköğretim kurumunun misyonu, vizyonu ve hedefleri ile paydaş görüşlerinden yola çıkılarak "Mezun olan bir öğrencide olması gereken özellikler nelerdir?" sorusunun yanıtı ön plana çıkmaktadır.

Programın genel amaçları belirlendikten sonra, program yeterlilikleri belirleme aşaması gelmektedir. Burada programın belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için programdan mezun olan öğrencilerin hangi becerilere sahip olacaklarını belirten program yeterlilikleri ya da program çıktıları belirlenir. Şekil 1'de yükseköğretimde yeterlilik belirleme aşamaları belirtilmiştir.

Şekil 1 Yükseköğretimde Yeterlilik Belirlenmesi Aşamaları (YÖK, 2010)

Şekil 1'de görüldüğü üzere yükseköğretimde yeterliliklerin belirlenmesi için temelde Bologna Süreci kapsamında belirlenen Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi, ülke içerisinde belirlenmiş olan Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi, programın bulunduğu Alana Özgü Yeterlilikler ve Programa Ait Yeterlilikler bulunmaktadır. Daha sonra bu yeterlilikler; bölümün misyonu, paydaşların görüşleri ve ülkedeki eğitimin amaçlarına uygun bir şekilde düzenlenerek her ders için öğrencilere kazandırılması planlanan kazanımlara dönüştürülmektedir.

Program yeterlilikleri belirlendikten sonra, programa devam eden öğrencilerin belirlenen yeterliliklere ulaşabilmesi için programda öğretilecek dersler belirlenir ve bu derslere ait amaç, hedef ve kazanımlar başta belirlenen program yeterlilikleriyle uyumlu olacak şekilde düzenlenir. Okutulacak derslerin belirlenmesinden sonra her bir ders için öğrenci iş yükü ve buna bağlı olarak Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) kredilerinin belirlenmesi aşaması kriterlere uygun şekilde yapılır.

Derslere ait amaç, hedef, kazanım, yeterlilik ve AKTS kredilerinin belirlenmesinden sonra her bir ders için öğretim planlarının hazırlanması aşaması

gelmektedir. Öğretim planları hazırlanırken programın hedef, içerik, öğrenme durumları ve değerlendirme aşamaları göz önünde bulundurulmakta, uluslararasılaşma ve tanınırlık bağlamında programın her bir aşaması uluslararası kriterlere uygun şekilde düzenlenerek hem Türkçe dilinde hem de diploma eki vb. belgelere eklemek amacıyla İngilizce dilinde hazırlanmaktadır.

Bu aşamaya kadar ortaya çıkarılan amaç, hedef, kazanım, yeterlilik, AKTS kredisi ve ders programları, hazırlık aşamasında belirlenen komisyonlarca tutarlılık ve uyumluluk açısından kontrol edilmekte ve önce fakülte daha sonra da senato onayına sunulmaktadır. Onay aşamasından sonra Bologna Süreci'ne dâhil olan bütün üye ülkelerin yükseköğretimiyle aynı standartlara sahip olma açısından Kalite Güvence Sistemi oluşturma bağlamında gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Ülkemizde kalite güvence sistemi, Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi açısından programların öğrenme çıktılarını değerlendirerek kaliteyi garanti altında tutmak için gerekli olarak akreditasyon çalışmalarıdır. Türkiye'de Yükseköğretim Kurumları Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) adlı komisyon, yükseköğretimde belli bir kalite standardının oluşturulması ve geliştirilmesi için 2005 yılında YÖK tarafından kurulmuştur. YÖDEK, kalite standardı oluşturma ve geliştirme çalışmalarının yürütülebilmesi için gerekli olan ve sürecin işleyişini anlatan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi" adlı bir rehber yayınlamıştır. Komisyon bu rehberde belirtilen ilkeler doğrultusunda, yükseköğretim kurumlarında her yıl iç değerlendirme ve 5 yılda bir de dış değerlendirme yapmaktadır. YÖDEK'in uyguladığı bu sistem "Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi" açısından yükseköğretim programlarında belirtilen kazanımların kalitesini de garanti altına almaktadır. Ayrıca, üniversitelerde kalite güvence sisteminin işleyişi de, üniversite bünyesinde oluşturulan Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurullarının (ADEK) sorumluluğunda yürütülmektedir (YÖK, 2007).

Program geliştirme, programı oluşturan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasında kurulan ve sürekli değişim gösteren ilişkisel bir süreçtir (Demirel, 2007). Bologna Süreci kapsamında, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın bir gereği olarak uygulanan programların yeniden geliştirilmesi ve değişen şartlara göre hangi düzeyde amaca ulaşıldığının sürekli değerlendirilerek eksik görülen yanlarının düzeltilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, ülkemizde yükseköğretimin en önemli hedeflerinden biri olan uluslararasılaşmanın mevcut durumu incelenmektedir. Bu anlamda, uluslararasılaşmayı sağlayan yükseköğretim programlarının uluslararası yeterlilik çerçevesine uygun biçimde geliştirilmesi, öğrenci ve akademisyen hareketliliği ve sürecin gelişimiyle ilgili alanyazın çalışmalarının değerlendirilmesi karşılaştırmalı olarak yapılmış ve uluslararasılaşma örnekleri ele alınarak sunulmaya çalışılmıştır.

TARTIŞMA

Bütün Avrupa ülkelerini tek bir yükseköğretim alanı olarak gören uluslararasılaşma süreci ile kıtalar arasında ve üniversite kurum işbirliğinde artış sağlanacağı ve bu artış ile ekonomik politik faydalar elde edileceği düşünülmektedir. Bu işbirlikleri yapılırken hedef birbirinin aynısı programlar yaratmak ve özgün programlara müdahale olarak algılanmamalıdır (Kondakçı, 2003). Uluslararasılaşma akreditasyon, diploma dereceleri, net öğrenci sayıları ve uluslararası içerik gibi nesnel standartların yanında öznel nitelikler de taşımaktadır. Bu öznel nitelikler örgütsel bağlılık, kurumun üyeleri arasındaki uyum ve çeşitlilik olarak sıralanabilir. Bu yaklaşımlar sürecin hem teknik hem insani boyutunu içermektedir. Buna ek olarak çalışan personel ve akademik kadronun bu süreci yönetmesi ve dersleri işlerken kültürel çeşitliliğin farkında olması gerekmektedir.

Uluslararası öğrencilerin beklentileri dikkate alındığında bir yükseköğretim kurumunun uluslararası olması için yabancı öğrencilerin olması yeterli değildir. Kondakçı, Broeck ve Yıldırım (2008) öğrencilerle yaptıkları çalışmada öğrencilerin kurumun kültürel açıdan da çeşitliliklere açık olmasını ve öğrenciler arası uyumu sağlamasını beklediği sonucunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğrenciler yerel öğrencilerle uluslararası öğrenci sayıları arasında da denge olması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmalardan varılan sonuçlar üniversitelerin sadece akademik açıdan iyi olmasının uluslararasılaşma sürecinde iyi olduğu anlamına gelmediği öğrencilere rahat fiziksel

ortamın sağlanması yanı sıra çalışan personel ve öğretim elemanlarının da öğrencilerin ihtiyaçlarının ve problemlerinin farkında olması gerektiğini göstermektedir (Tamaoka, Ninomiya, & Nakaya, 2003; Kondakçı vd., 2008).

Uluslararasılaşma sürecinde sağlanan akreditasyon ve akademik kaygıların yanı sıra sosyal etkileşim kültürel farklılıklar ve yönetim süreçleri de dikkate alınmalıdır. Öğrenciler arasında yeterli iletişim sağlanamaması uluslararası öğrencilerin önemli sorunları arasında yer alırken bunun nedeni olarak yerel öğrencilerin ana dillerinde konuşurken daha rahat etmeleri ve uluslararası öğrenciler yanlarına geldiğinde yabancı dil konuşmak zorunda kalmak istememeleri ve bu durumun iletişiminin güçlenmesine ket vurması olarak gösterilebilir. Bunun önlenmesi için Bologna sürecinin temeli olan şeffaf, eşit erişimin sağlandığı, çok kültürlü eğitim kampüsleri kurulması hedefine ulaşılmalıdır (Hsuan-Fu, Ming-Huang & Cheng-Cheng, 2015). Bologna, Farabi, Mevlana gibi süreçler bilgi ve becerilerin etkinliği, hayatta kullanılabilirliği, farklı uluslara taşınabilirliğinin sorgulanmaya başladığının göstergesidir. Yükseköğretim kurumları sıkı bir sorgulama altına girmiş, özerklikten ödün vermeden programlarında güncellemelere gitmiştir. Program güncellemelerinin somut nedenlerinden biri olarak önemli bir sektör olan yurtdışı eğitiminden pay alarak sistemlerini dinamik hale getirmek gösterilebilir (Kondakçı, 2003). Programlarda bu güncellemeler yapılırken sadece yeterlik çerçevesini bakılarak güncellemeler yapılmamalı bunun yanı sıra nitelikler de göz önüne alınmalıdır. Kurumların kalite yönetimleri, rekabet durumları ve tanınırlıklarının da bu güncellemelerde etkin bir rol oynaması beklenmektedir.

Programlar ve ders tanımları hedefler bazında güncellenmekte, ancak bu akreditasyon çalışmalarının ve programlardaki değişikliklerin denetleneceği özel kurumlar ülkemizde yer almamaktadır. Özellikle İngiltere ve Amerika'da yer alan bu dış değerlendiricilerden Boğaziçi üniversitesi geçmiş yıllarda destek almıştır. Eğitim fakültelerinin, bu konuda mühendislik fakültelerinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Mühendislik fakültelerinde yapılan akreditasyon çalışmalarının yürütüldüğü MÜDEK gibi ulusal yapılar veya ABET gibi uluslararası yapıların incelenmesi ve eğitim fakültelerinde de benzer çalışmaların yapılması gereklidir (Reichert & Tauch, 2005; Süngü & Bayrakçı, 2010).

Türkiye, eğitimde niteliğe yönelik yapacağı kapsamlı değişiklikler ile coğrafi konumu, komşu ülkelere göre Müslüman ve laik bir ülke olması, ekonomik olarak Avrupa ülkelerinden daha ucuz olması gibi nedenlerle, uluslararası öğrenciler ve öğretim elemanları için bir cazibe merkezi olabilir. Bu durumun gerçekleşebileceğine dair en iyi örnekler Bilkent ve Koç Üniversiteleri'dir. Nitekim bu üniversiteler uluslararasılaşmada üst sıralarda yer almaktadır (Şeremet, 2015).

Yabancı öğretim üyesi istihdamının daha iyi bir düzeye çıkarılmasında ise uygulamada olan yönetmeliklerdeki bazı eksik yanlar ve pratikte uygulamaya konulamayan bazı maddeler engel teşkil etmektedir. Çünkü Oxford Üniversitesi gibi, dünyanın en iyi üniversitelerinde, uluslararası öğretim elemanı ve öğrenci oranları normal öğrenci oranının %25'i civarındadır (Şeremet, 2015, 30). Ülkemizde ise yasal olarak bu oran %2'yi geçememekte ve devlet üniversitelerinde %1 oranında kalmaktadır. Sonuç olarak uluslararasılaşmanın temelinde akreditasyon işlemlerinin tamamlanması, diploma eklerinin düzenlenmesi ve kalite güvencesi alınması yatarken, bu süreçlerin ardında öğrenci öğretim elemanı hareketlilikleri ile paylaşım artırılmalıdır denebilir.

Bunlar sürecin yasal düzenlemeleriyle ilgilidir. Bir de sosyal, kültürel ve ortak dil birliğinin sağlanması söz konusudur. Uluslararası rekabet ortamında eğitim programları da çok kültürlü bir çalışma ortamını destekler biçimde geliştirilmelidir. Üniversiteler açısından yükseköğretim programlarının paydaşlarla işbirliği içerisinde yürütülmesi, işverenler, meslek odaları ve STK'larla etkileşim içinde bulunularak piyasanın ihtiyacına cevap veren, öğrendiklerini pratiğe uyarlayabilen mezunlar verilmesi ve bu mezunların alan içerisinde istihdam edilmesi büyük önem arz etmektedir (Tezsürücü & Bursalıoğlu, 2013). Buna ek olarak uluslararasılaşma sürecinde ülke içerisinde bilinç ve kültürün geliştirilmesi amacı artık uluslararası bir düzey kazanmıştır (Tuzcu, 2006). Böylece paylaşılan kültürler ve bilgi, eğitimin,

bilimin olumlu gelişimine katkı sağlayabilir. Yılmaz'a (2013) göre Yükseköğretimdeki uluslararasılaşma sürecinin bilginin paylaşımı, işbirliği, eğitimde ve araştırmada kalitenin artması gibi getirileri yadsınamayacak boyuttadır.

Uluslararasılaşmanın üniversitelere sağlamış olduğu birtakım olanaklardan da bahsetmek mümkündür. Bunların başında kaynakların kendileri oluşturan ve yükseköğretime ayrılan kamu kaynaklarının azalmasından dolayı bazı ülkelerde uluslararası öğrenciler önemli bir gelir kaynağı haline gelmektedir. Uluslararasılaşmanın kalite süreçlerine yapmış olduğu katkıların yanı sıra, en önemli faydalarından biriside kurumların kültürlerine olan katkidir. Üniversite her türlü görüşün özgürce dillendirildiği mekanlar olması, farklı kültür ve farklı geçmişlere sahip uluslararası öğrenciler ve öğretim görevlilerinin aynı ortamları paylaşmaları, kampüs ortamlarında hoşgörü iklimini sağlaması, farklı uluslar arasında süregelen önyargıları kırması, yükseköğretimin zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. Böylece üniversitelerin kültürlerarası diyalog, müzakere ve etkileşimlerin artması, araştırma ve bilgiyi paylaşma mekânlarına dönüşmesi için en uygun araçlardan birisi olmuştur (YÖK, 2013).

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda hem diğer araştırmacılara hem de uluslararasılaşma sürecinin içerisinde bulunan uygulayıcılara şu önerilerde bulunulabilir:

1. Uluslararasılaşma ve Bologna Süreci'ne ilişkin felsefi temellerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bir meta-analiz çalışması yapılabilir.
2. Bologna Süreci'ne ilişkin paydaşlarda bilgi eksikliği varsa bu eksiklikleri gidermek amacıyla üniversitelerin özerk yapısı içinde çeşitli komisyonların kurulması ve işler hale getirilmesi teşvik edilebilir.
3. Bologna Süreci'nin etkili yürütülmesi için Üniversitelere veya bir araya gelerek işbirliği yapılması bakımından ortak Bologna uzmanları görevlendirilebilir.
4. Üniversitelerin program geliştirme uzmanları Bologna uzmanlarıyla birlikte Uluslararasılaşma – mesleki-kişisel- yeterliliklerine dönük çalışmalar yapabilirler.- programlar geliştirebilirler.
5. Programlar geliştirilirken yapılan değişiklikler sadece dokümanlarda kalmamalı ve eğitim durumlarına programın uygulama boyutuna da yansımalıdır. Bologna süreci ile güncellenen programların değerlendirmesi sürekli olarak yapılmalı ve eksiklikler giderilerek düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Uluslararasılaşma ve Bologna Süreci'ne ilişkin eleştirel yaklaşımların ortaya konulduğu betimsel araştırmalar yapılması yerinde olacaktır.
7. Bologna sürecinde daha çok paydaşa ulaşmanın yolları aranarak bu yolların betimlendiği araştırmalar yapılabilir. Uluslararasılaşma sürecine dahil olan öğrencilerin sorunlarından yola çıkarak yeni güncellemelere gidilebilir. Üniversite kampüslerinde ortak, çok kültürlü bir atmosfer oluşturulması adına sosyal ve kültürel kaynaştırıcı faaliyetlere yer verilebilir.
8. Uluslararasılaşmanın temel bileşenlerinden olan akreditasyon, kalite yönetimi, kurumlar arası denklik ve hareketliliklere yönelik bilgilendirme ve sunumların yaygınlaştırılması, kurumların yada programların akreditasyonunun yaygınlaştırılması,
9. Öğrenci ve öğretim görevlisi hareketliliklerinin artırılması, ülkemizdeki üniversitelerin tanınırlığına yönelik programların ve fonların artırılarak yaygınlaştırma çalışmalarının yapılması kurumlarımızın uluslararasılaşmasında kilit bir rol oynayacaktır.
10. Üniversitelerde çok kültürlü bir çalışma ortamının oluşturularak yabancı öğrenci-öğretim görevlisine daha rahat çalışma ortamlarının sağlanması, mezunların uluslararası yabancı şirketlerde veya uluslararası merkezlerde çalışabilecek şekilde donatılması uluslararasılaşmaya katkı sağlayacaktır.
11. Uluslararasılaşmayı teşvik edecek performans dayalı fonlamanın kurularak, kurumların akreditasyonu ve diğer boyutlar için teşvik edilmesi yolu açılabilir.
12. Eğitim Bilimleri Bölümleri daha etkin bir rol alarak program geliştirme bağlamında uluslararasılaşma kavramını farklı bağlamlarda araştırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçatepe, A. G. (2014). *Küresel yükseköğretimde yönelimler*. https://prezi.com/wa5-o_xnrypn/kuresel-yuksekogretimde-yonelimler/ adresinden 27.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Akdeniz Üniversitesi, Eğitimde Yeniden Yapılanma-Diploma Eki Etiket Ödülü. <http://bologna.akdeniz.edu.tr/diploma-eki#i> adresinden 29.05.2016 tarihinden edinilmiştir.
- Alkanat-Akman. T. (2010). *Bologna süreci ve yükseköğretim kurumlarındaki yansımaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Cevher, E. (2016). Yükseköğretimde uluslararası öğrenci hareketliliği ve memnuniyeti. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 337-349.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası raporu*. <https://yolharitasi.yok.gov.tr/docs/YuksekogretimUluslararasıIasmasi.pdf> adresinden 28.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık,
- Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ). (2011). *Dokuz Eylül Üniversitesi Bologna Süreci İş Planı*. http://webb.deu.edu.tr/bologna/sunumlar/bologna_isplani.doc adresinden 28.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ). (2012). *Öğrenme çıktıları hazırlama kılavuzu*. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir.
- Dış İlişkiler Birimi (DİB). (2012). *Bologna sürecinde Türk yükseköğretiminde yeniden yapılanma*. Kafkas Üniversitesi Dış İlişkiler Birimi.
- Edinsel, K. (2008). *Bologna Süreci'nin Türkiye'de uygulanması*. Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi" 2007-2008 Sonuç Raporu.
- Erdoğan, A. (2013). *Türk yükseköğretiminin yeniden yapılanma çalışmaları: Küresel eğilimler ve uluslararasılaşma çerçevesinde değerlendirmeler*. Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları.
- Görkem, H. (2013). *Türkiye Üniversiteleri maliye bölümlerinin Bologna süreci çerçevesinde değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gül-Şahinel, M. (2007). *Nevşehir Üniversitesi Bologna süreci uyum çalışmaları: Program geliştirme çalışmaları*. Nevşehir.
- Gümrükçü, H. ve diğerleri. (2011). *Bologna süreci ve Türkiye Avrupa yükseköğretim alanının gerçekleştirilmesi*. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü. EuroMaster - Avrupa Çalışmaları Ortak Yüksek Lisans Programı.
- Gümüş, A., & Kurul, N.(2011). *Üniversitelerde Bologna süreci neye hizmet ediyor?*. Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu (YÖB) Mart 2011.
- Hsuan-Fu H, Ming-Huang L., & Cheng-Cheng Y. (2015). Goals, strategies, and achievements in the internationalization of higher education in Japan and Taiwan. *International Education Studies*, 8(3)
- Kenan, S. (2012). Üniversite. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı (ss. 338-348). Ankara.
- Kondağcı, Y. (2003). Avrupa'da yüksek öğretim için yeni bir vizyon. *Eğitim ve Bilim*, 28(129), 74-82.

- Kondakçı, Y., Broeck V., & Yıldırım A. (2008). The challenges of internationalization from foreign and local students' perspectives: The case of management school. *Asia Pacific Education Review*, 9(4), 448-463.
- Kocaeli Üniversitesi (KOÜ). (2009). *Kocaeli Üniversitesi program geliştirme çalışmaları süreç basamakları*. Bologna Eşgüdüm Komisyonu.
- Köse, E. (2014). *Bologna süreci ve Türkiye'ye yansımaları*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yasama Bilimleri ve Siyasal Temsil Programı. Bürokrasi ve İnsan Kaynakları Dersi Ödevi.
- Opendoors (2005), OD 2005 International Students in The U.S. <http://opendoors.iienetwork.org> adresinden 21.04.2016 tarihinde erişildi.
- Reichert, S., & Tauch, C. (2005). *European universities implementing Bologna*. European University Association: Belçika
- Süngü, H., & Bayrakçı, M. (2010). Bologna süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 895-912.
- Şeremet, M. (2015). Türkiye ve İngiltere yükseköğretimindeki uluslararasılaşma politikalarına karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(1), 27-31.
- Tamaoka, K., Ninomiya, A., & Nakaya, A. (2003). What makes international students satisfied with a Japanese university? *Asia Pacific Education Review*, 4(2), 119-128.
- Taşçı-Kaya.G. (2014). Yükseköğretimin uluslararasılaşması ve küresel hareketlilik. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 39.
- Tezsürücü, D., & Bursalıoğlu, S. (2013). Yükseköğretimde değişim: Kalite arayışları. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2).
- Tuzcu, G. (2006). *Eğitimde vizyon 2023 ve Avrupa Birliği'ne girişi süreci*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Ünal, M. (2011). *Avrupa Birliği Erasmus öğrenci öğrenim hareketliliği programının CIPP (Bağlam, Girdi, Süreç, Ürün) modeline göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, D. V. (2013). Yükseköğretimin değişen bağlamı: 21. yüzyılda dönüşümler ve eğilimler. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(3),169-176.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2016). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20> adresinden 30.05.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2010). *Yükseköğretimde yeniden yapılanma: 66 Soruda Bologna süreci uygulamaları*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Globalization process necessitates various changes within the field of education, especially in higher education today. Globalization in terms of higher education may be acknowledged by welcoming social, scientific, technologic and economic developments within the field of accreditation. Internationalization concept can be described as a strategy which was produced to respond to different demands by societies in the World. Internationalization in higher education also may be attributed as a natural outcome and seems to be inevitable in today's World. Higher education institutions develop strategies to adapt their systems into these demands. These strategies and studies are seen from different points such as global student

mobility and are reflected on higher education curricula increasingly. This study seems to be crucial to express what the internationalization in globalization and its' components; to search for the reflections of curriculum development efforts in Turkish universities and to describe the current situation in our country. The purpose of this study is to theoretically investigate *the* studies such as the higher education curricula which are developed according to internationalized norms and criteria; to describe the current situation; to propose suggestions for the effects of internationalization in higher education by developing a thorough understanding for the readers in this new developing field.

Method: This study aims to investigate efforts of internationalization in higher education, internationalization in higher education curriculums and Bologna process using document analysis method. Documents can be used as together with other data sets and also they can be used as single data (Yıldırım & Şimşek, 1999). The main sources of the study include Bologna joint declaration, researches on it, study reports of partner institutions (YÖK, etc.) articles and dissertations related to subject.

Results: Bologna Process and Internationalization: In terms of internalization, one of the best studies in the globalization concept Bologna process started as a process which is related to higher education in all countries, which defines some standards and decreases the mismatches among university curriculums, which intends to concrete European Higher Education Area and which has internalization target. In Bologna process to internalize higher education, some activities are determined and it is targeted to adopt and to disseminate it with the help of these activities. Objectives of Bologna Process are: International Qualifications Framework, European Association for Quality Assurance in Higher Education, European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS), diploma supplement, mobility of students and lecturers Common degrees and Lifelong Learning (Alkanat-Akman, 2010).

Importance of Internationalization: Internalization in higher education results in students and lecturer mobility, graduates' *education* abroad, bigger and better employment possibilities of graduates, establishments of partnerships from different countries in academic researches. In this context, it is an important process of generating tolerance atmosphere, promoting acculturation, disseminating of information share, socialization, communicating, increasing employment opportunities and enrichment of higher education.

Internationalization within the Context of Curriculum Development: Since the start of implementation of Bologna Process in higher education, plenty of universities made work plans and harmony plans to organize harmonization studies. In this plans, the studies which will be done for internationalization was defined and the operations for organizing higher education curriculum were told as Preparation to Process (generating commissions and informing university), Organizing Curriculum according to Qualification Frameworks (partner analysis, defining objectives and qualifications, work load, counting ECTS and instruction plans) Revision and Confirmation Process (Faculty and senate confirmation) and Establishment of Curriculum Qualification System (KOÜ, 2009).

Discussion: It is considered that internationalization process which accepts all European countries as a common higher education area will result in promoting international cooperation, economic and politic benefits. When we pay regard to expectations of international students, having foreigner students at a university are not enough in order to make a higher education institution international. Studies in literature show that not only being successful academically but also providing comfortable physical environment and regarding problems and needs of students by lecturers and personals are necessary for qualified internationalization (Kondakçı, Broeck & Yıldırım, 2008; Tamaoka, Ninomiya & Nakaya, 2003). In the process of internationalization, social interactions and cultural differences should be kept in mind. Lack of providing enough connection among students is one of crucial problems. To prevent this, the objectives of being transparent, equal accessed and multicultural education campuses should be reached (Hsuan-Fu, Ming-Huang. & Cheng-Cheng, 2015). Turkey can be a center of attraction for international students and lecturers by the

help of qualified changes in education. First of all, completing accreditation system, ECTS, diploma supplement, taking quality assurance and then promoting student and lecturer mobility, increasing sharing and cooperation can be told as objectives. In terms of universities running curriculum in the cooperation with the partners, being interact with employs and civil society organizations, growing graduates who answer the needs of market, who turn their theoretic knowledge into practice and hiring them become more of the issue (Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013). Moreover it quite natural to mention about some opportunities of internationalization for universities. Some of them are those; international students are important source of income, they bound different cultures, increase dialogues and negotiations and make universities the place of sharing knowledge.

Suggestions: It can be suggested that on the bases of research results:

1. Meta analyses studies can be done to understand philosophy of internationalization and Bologna Process.
2. It can be encouraged that partners of Bologna Process should be informed; universities should generate commissions and make functional them to solve problems in the autonomous structure of them.
3. Universities may manage the accreditation process working with curriculum development experts and commissions related to Bologna process more successfully.
4. Changes which are done in curriculum development process should be reflected to instruction process. Evaluation of updated curriculums in Bologna process should be permanent and be completed the deficits of it.
5. Doing descriptive researches which carry out critical approaches related to Bologna process and internationalization may be appropriate.
6. The studies may be done reaching more partners and presenting way of reaching them in Bologna process. New updates can be done based on the problems of students in internationalization process.
7. Increasing student and academician mobility, dissemination of introductions about university curricula in our country and promoting funds of dissemination can play a crucial role in internationalization.